Bio in Zwitserland

Verslag studiereis oktober 2026

In Zwitserland maken bioproducten 12.3% uit van de totale verkoop van voedingsmiddelen. Waar komt dat succes vandaan? Om ons te inspireren op de Zwitserse aanpak organiseerden BioForum en CCBT een studiereis naar dit bio land. Een groep van maar liefst 32 Vlaamse biologische boeren en boerinnen, adviseurs en andere stakeholders ging mee op de trip.

De Zwitserse biomarkt behaalde een totale omzet van ongeveer 4,3 miljard CHF (4,7 miljard EUR), wat neerkomt op een groei van ongeveer 2,8 % en een nieuw record betekent. Daarmee behoudt Zwitserland het hoogste wereldwijde marktaandeel voor biologische producten van 12,3 %, zowel gemeten naar het aandeel in het winkelmandje als naar de uitgaven per hoofd van de bevolking van 468 CHF (512 EUR).
De belangrijkste afzetkanalen zijn de supermarktketens Coop met een marktaandeel van 43 % en Migros met 31 %. Daarna volgt de overige detailhandel, waartoe ook de discounters behoren, met een marktaandeel van 11 %. Dat komt overeen met een omzet van 461 miljoen CHF (504 miljoen EUR).

Eind 2025 werken 7.467 landbouwbedrijven volgens de richtlijnen van Bio Suisse, bijna één op de vijf bedrijven in Zwitserland is biologisch. Het biologisch bewerkte landbouwareaal bedraagt 18,4 %.

Uit een enquête van onderzoeksbureau Demoscope blijkt dat meer dan de helft van de consumenten in Zwitserland bereid is meer te betalen voor biologische levensmiddelen en regelmatig biologische producten koopt. Bij de populairste biologische productgroepen staan eieren bovenaan, gevolgd door groenten, salades en aardappelen, en brood. Ook biologische zuivelproducten nemen een groot aandeel in de totale markt voor zuivelproducten in.

Bio Suisse onderhoudt partnerschappen met biologische bedrijven in het buitenland die volgens hun eigen productieregels, de Knospe-richtlijnen, werken. De grootste importvolumes zijn in 2025 afkomstig uit Duitsland, Oostenrijk en Italië, met in totaal ongeveer 146.000 t aan biologische producten, wat neerkomt op ongeveer 55 % van het totale importvolume, terwijl Spanje met 684 gecertificeerde bedrijven het grootste aantal biologische bedrijven volgens de Knospe-richtlijnen heeft. Qua hoeveelheid zijn de belangrijkste geïmporteerde biologische producten suikerbieten (73.000 t), graan (66.000 t) en veevoeder (23.000 t).

DOK-trial: 48-jarig vergelijkend onderzoek van biologische en gangbare landbouw

In de jaren zeventig namen biologische boeren en onderzoekers het initiatief om biologische en conventionele landbouw met elkaar te vergelijken en richtten zij het DOK-onderzoek op. Dit loopt reeds sinds 1978 en is ’s werelds belangrijkste langetermijn veldonderzoek waarin biologische en conventionele landbouwsystemen met elkaar worden vergeleken. Sindsdien wordt dit langetermijnonderzoek gezamenlijk beheerd door FiBL en Agroscope, met ondersteuning van een adviesgroep van boeren.

Foto: Fibl-onderzoeker Hans-Martin Krause geeft uitleg bij de DOK trial.

Het onderzoeksperceel is gelegen in de regio Leimental, ten zuidwesten van Bazel, op vruchtbare leembodem. In de loop van de afgelopen decennia is er onderzoek gedaan naar langetermijnonderwerpen zoals opbrengstontwikkeling, nutriëntenkringlopen en bodemkwaliteit. Aan het begin van het onderzoek was het doel om na te gaan of biologische landbouw überhaupt mogelijk was onder natuurlijke onkruid- en plaagdruk en of deze voldoende opbrengsten kon opleveren. Momenteel ligt de nadruk met name op biodiversiteit, klimaateffecten en klimaatadaptatie.

Uit de 48-jarige proefopzet blijkt dat de biologische percelen 16% meer humus bevatten en tot 83% meer activiteit van bodemorganismen, met een betere bodemstructuur, wateropslag en minder erosie. Uitsluitend kunstmest zonder mest leidt daarentegen tot humusverlies. Het biodynamische systeem (gecomposteerde mest, plantaardige preparaten) presteert op dit punt het best. Op vlak van opbrengst haalt biologisch gemiddeld 85% van de conventionele opbrengst — bij soja zijn de opbrengsten gelijk, bij tarwe en aardappelen is het verschil het grootst. Omdat in de biologische teelt minder inputs gebruikt worden (slechts 8% biocompatibele bestrijdingsmiddelen en 65% stikstofgift in vergelijking met gangbare landbouw), is het risico op verontreiniging van water, voedsel en veevoer door pesticiden en stikstofoverschotten aanzienlijk kleiner. De biologische percelen stoten ca. 40% minder broeikasgassen uit per hectare; per ton product is het beeld vergelijkbaar, behalve in het biodynamische systeem. Extra CO_2 wordt bovendien in de humus opgeslagen.

Toch blijkt ook de beperking van de biologische teelt: de fosforgehalten van biologische percelen dalen sneller — zonder recyclingmeststoffen dreigt op termijn fosfaattekort. Humusveranderingen verlopen bovendien zeer traag, het duurt jaren voor ze meetbaar zijn.

Meer info: https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1741-dok-dossier-en.pdf

Doorgedreven gemengde en gediversifieerde biologische bedrijfvoering

Tijdens de studiereis werden 4 biologische landbouwbedrijven bezocht (Biohof Lüscher, Birsmattehof, Gut Rheinau en Silberdistel). De vier bedrijven verschillen in veel aspecten – grootte, eigendomsstructuur, productiepalet – maar hebben wel gemeen dat ze bewust inzetten op een doorgedreven diversiteit. Zo hebben de 4 bedrijven een gemengde bedrijfsvoering met zowel plantaardige productie als veehouderij. Hierbij staat de veehouderij niet alleen voor de productie van melk, eieren of vlees, maar vormen de dieren een sleutelrol in de gesloten kringloop van voedingsstoffen op het bedrijf. De 4 bedrijven hebben elk ook zeer verschillende bedrijfstakken. Deze verscheidenheid maakt de bedrijven veerkrachtiger. Op de vraag hoe Gut Rheinau omgaat met de klimaatverandering werd gewezen op de gediversifieerde bedrijfsvoering. “Deze zomer was inderdaad extreem droog en heet. Voor een aantal gewassen zorgde dit voor een duidelijke productiedaling. Maar omgekeerd was de opbrengst en de kwaliteit van de druiven voor wijnproductie bijzonder goed. Door het risico te spreiden, blijft ons bedrijf klimaatrobuust”.

BEDRIJFSBEZOEK: Birsmattehof: de consument als eigenaar

Naast het perceel van de DOK trial ligt Birsmattehof, aan de rand van Therwil, precies waar de agglomeratie van Bazel overgaat in het Leimental. Sinds 1981 telen ze groenten volgens de richtlijnen van Bio Suisse. Het bedrijf omvat zo'n 20 hectare, in 2015 aangevuld met nog eens 60 ha over de grens met Duitsland. Birsmattehof is een bijzonderbedrijf, omdat het eigendom is van de Agrico Genossenschaft, in 1980 opgericht als 'verbond van consumenten en producenten' en inmiddels met ruim 1.000 leden. Toen de oprichtingsgroep zelf biologische streekgroenten wilde, organiseerde zij simpelweg de teelt ervan: een van de eerste vormen van gemeenschapslandbouw in Zwitserland.

Vandaag werkt er een team van ongeveer 70 medewerkers (zo'n 40 VTE), onder meer in de groenteteelt, de veeteelt, en de tuinbouw. Het hart van de afzet is het groente-abonnement met de verkoop van 3000 pakketten, waarvoor ze hun eigen boodschappenmandjes van kunststof hebben laten maken. 46 keer per jaar wordt een mand met 1,5 tot tien kilo oogstverse seizoensgroenten gevuld, die de abonnees ophalen op de boerderij zelf of aan 150 depots in Bazel-Stadt, Bazel-Landschaft en de regio Solothurn. Daarnaast staan ze op 11 markten in de regio. Ongeveer 95% van alle groenten en kruiden, van aubergine tot ui, groeit op de eigen velden, met daarbij bewust ook specialiteiten en zeldzame rassen, zoals ProSpecieRara-aubergines. De beschutte teelt bestaat uit een verwarmde glazen kas met een warmtepomp en daarnaast ook folietunnels. Door middel van grote frigoruimtes organiseren ze de bewaring van o.a. verschillende soorten pompoenen.

Meer info: https://www.birsmattehof.ch/

BEDRIJFSBEZOEK: De inspirerende bedrijfsleider van Silberdistel

De deelnemers aan de studiereis waren bijzonder geïnspireerd door boerderij Silberdistel. Dit bedrijf beschikt over ongeveer 45 hectare landbouwgrond en 10 hectare bos. Er werken drie voltijdse medewerkers. De landbouwgrond wordt grotendeels gebruikt voor de veehouderij. Het bedrijf houdt ongeveer 60 à 70 runderen op 40 hectare grasland. Daarnaast zijn er ook kippen, varkens en geiten.

Bedrijfsleider Cäsar Bürgi maakt heel bewust de keuze om vooral met dieren te werken. Cäsar wil vermijden dat hij personeel moet aansturen en veel tijd op kantoor moet doorbrengen. Hij verkiest een bedrijfsvoering waarbij hij zelf actief met de dieren en het land kan werken. Met zijn rotatiesysteem zou hij nochtans ook heel wat verschillende gewassen kunnen telen. Een interessant neveneffect van het systeem is bijvoorbeeld dat hij nauwelijks last heeft van slakken.

Cäsar liet zich onder andere inspireren door André Voisin (Productivity of grassland). Ook Eliot Coleman was een inspiratiebron, onder meer voor het gebruik van verplaatsbare tunnels.

Leghennen met donkergele dooiers

Het bedrijf houdt kippen in een mobiele kippenstal van Hühnermobile. De stal biedt plaats aan ongeveer 150 kippen. Een installatie voor 250 kippen kost volgens Cäsar ongeveer 40.000 Zwitserse frank en is volledig uitgerust (o.a. met een mestband).
De bedrijfsleider hecht veel belang aan het behoud van een eigen ras. Hij kweekt zijn dieren zelf op en gebruikt daarvoor een kunstmatige broedmachine. De kippen leggen gemiddeld 180 tot 220 eieren per jaar.

Vossen en wolven vormen op het bedrijf geen groot probleem, mede doordat de buurman jager is. Roofvogels, en vooral haviken, zijn wel een aandachtspunt. Een mogelijke oplossing is om de kippenstal dichter bij de woning te plaatsen: haviken zouden dan sneller een andere plek zoeken om te jagen.

Vleesvee
Het rundvee bestaat uit Red Angus, die minder last hebben van de warmte in de zomer dan zwarte dieren. Het bedrijf fokt zijn eigen grasland-Anguslijn. Een belangrijk deel van de bedrijfsactiviteit bestaat uit het fokken en verkopen van fokstieren aan andere landbouwbedrijven en gespecialiseerde handelaren.

Het grasland wordt intensief maar flexibel beheerd via rotatiebegrazing. De koeien blijven afhankelijk van de groepsgrootte en de omstandigheden één tot vier dagen op hetzelfde perceel. Daarna verhuizen ze naar een volgend perceel.

Voor het werken met de runderen gebruikt de bedrijfsleider ook paarden. Hij beschouwt dit als een efficiënte en snelle manier om de koeien te verplaatsen en te behandelen.
Voor de winter beschikt het bedrijf over een hooidroogsysteem op basis van koude lucht.

Aandacht voor het dier
Een bijzonder aspect van de bedrijfsvoering is dat de bedrijfsleider zelf instaat voor het slachten van de dieren. Dat gebeurt in de stal. Hij vindt het belangrijk dat het dier tijdens het slachtproces rustig blijft en dat er geen weerstand of onnodige stress ontstaat.
Hij neemt daarvoor bewust de tijd om contact te maken met het dier. Hij raakt het hoofd aan en wacht tot het dier rustig is. Vervolgens wordt het dier gedood en uitgebloed. Daarna gaat het naar het slachthuis voor de verdere verwerking van het karkas.
Het karkas neemt hij nadien terug mee naar het bedrijf, waar hij zelf instaat voor de verdere vleesverwerking, zoals het maken van worsten.
Cäsar gaf aan dat dit voor hem ook een persoonlijk proces is: omdat hij zelf de dieren houdt en slacht, moet hij een manier vinden om daar emotioneel mee om te gaan.

Varkens in een mobiele stal

Ook de varkenshouderij is sterk geïntegreerd in de bedrijfsvoering. De varkens worden onder andere ingezet om reststromen van de voedselproductie te valoriseren. Het is belangrijk dat ze geen voedsel krijgen dat ook geschikt is voor menselijke consumptie. Een voorbeeld van zo'n reststroom zijn zemelen uit de meelproductie.

Een bijzonder interessant element is de zelfgebouwde mobiele varkensstal. Deze biedt plaats aan ongeveer tien varkens en is zo ontworpen dat de dieren langs twee kanten toegang tot de buitenruimte kunnen krijgen, zodat de stal iets langer kan blijven staan terwijl de varkens toch verplaatsen naar een nieuw stuk grond.

De stal is relatief eenvoudig zelf te bouwen. Volgens de bedrijfsleider kost dit ongeveer twee weken werk en 5.000 à 10.000 Zwitserse frank aan materiaal. Verschillende andere bedrijven hebben het concept ondertussen ook overgenomen. Een bedrijf zou binnenkort een commercieel model op de markt brengen voor ongeveer 40.000 Zwitserse frank.

Nuttige medewerkers die worden opgegeten

Het bedrijf houdt ook geiten, die niet in de eerste plaats dienen om geitenvlees te produceren. De geiten worden vooral ingezet voor het beheer van houtige vegetatie en het openmaken van verwilderde stukken grond. *“De geiten zijn vooral nuttige medewerkers op het bedrijf, die uiteindelijk ook worden opgegeten.”*

Een belangrijk knelpunt bij het houden van geiten is de omheining. Zowel wilde dieren als de geiten zelf kunnen problemen veroorzaken met de afsluiting.

Daarom neemt het bedrijf deel aan een onderzoeksproject rond ‘virtual fencing’ (virtuele afrastering). Met deze technologie kunnen dieren via een digitaal systeem binnen bepaalde grenzen worden gehouden, zonder dat er overal fysieke afsluitingen nodig zijn. De technologie is in Zwitserland voorlopig nog niet toegelaten voor algemeen gebruik en wordt enkel in onderzoeksprojecten getest.

Hoeve slagerij
Cäsar werkt twee dagen per week in de eigen slagerij. Die is efficiënt ingericht, zodat het werk vlot kan verlopen. Het vlees wordt verkocht aan lokale winkels, particulieren en restaurants. De combinatie van verschillende afzetkanalen is volgens hem belangrijk. Zo is het bedrijf niet afhankelijk van één type klant.

Er is bewust geen hoevewinkel. Een winkel zou te veel bijkomend werk met zich meebrengen en de bedrijfsleider wil zijn tijd liever besteden aan het werk op de boerderij.
Klanten kunnen hem gewoon telefonisch contacteren en hun bestelling komen ophalen. Momenteel wordt er nauwelijks nog aan marketing gedaan: geen nieuwsbrieven of actieve reclamecampagnes. Dit is mogelijk doordat ze intussen voldoende bekendheid verworven hebben omwille van hun kwaliteit.

Heel wat deelnemers gingen naar huis met een voorraadje heerlijke droge worsten…

Meer info: https://silberdistel-kost.ch/

BEDRIJFSBEZOEK: Biohof Lüscher: de familietraditie in de akkerbouw

Biohof Lüscher, de zogenaamde Hardhof in Holziken, wordt al in de vierde generatie door de familie Lüscher bewerkt. Céline en Simon Lüscher beheren samen met familie en seizoenskrachten zo'n 25 hectare land, waarop vooral akkerbouw- en bewaargroenten worden geteeld (wortelen, uien, spinazie, veevoer, aardappelen). Sinds 1997 produceert het bedrijf volgens de richtlijnen van Bio Suisse: geen chemisch-synthetische mest- of gewasbeschermingsmiddelen en strengere regels voor dierenwelzijn. Simon heeft het bedrijf al op 18-jarige leeftijd overgenomen, doordat zijn vader toen overleden is.
Opvallend aan de Lüschers is de combinatie van traditie en vernieuwing. Simon Lüscher werd in 2018, toen hij pas 26 was, verkozen tot "Aargauer Bauer des Jahres". Als biologische boer denkt hij veel na over de natuurlijke kringloop en het optimale en duurzame gebruik van de bodem en natuurlijke hulpbronnen. De vleesveehouderij met 37 mestplaatsen hield hij aan omdat die een sleutelrol speelt in de gesloten kringloop van voedingsstoffen op het bedrijf. Doordat de runderen in de zomer naar de alpen gaan, kan hij in die periode meer focussen op de akkerbouw en groenteteelt.
Daarnaast zijn er ook 4 mobiele kippenstallen op het bedrijf, waar in totaal 2000 vleeskippen worden gehouden.
Irrigatie is een sterk aandachtspunt op het bedrijf, door de stenige ondergrond die snel uitdroogt.

De pioniersgeest van de familie reikt verder dan de eigen bedrijfsgrenzen: in 2022 was de Biohof Lüscher het toneel van de Bio-Ackerbautagung, de eerste sinds 2019, georganiseerd door FiBL, Bio Suisse en onder meer Sativa Rheinau – twee dagen lang stond de Zwitserse bio-akkerbouw centraal op het bedrijf.

Meer info: https://www.biohof-luescher.ch

BEDRIJFSBEZOEK: Gut Rheinau: biologisch-dynamisch samenwerkingsverband

Gut Rheinau is een veelzijdig biologisch-dynamisch landbouwbedrijf van ongeveer 120 hectare, gelegen in de omgeving van de Rijnlus in het Zwitserse kanton Zürich. Het bedrijf combineert veehouderij, akkerbouw en groenteteelt met verwerking, verkoop en sociale tewerkstelling. De verschillende activiteiten zijn sterk met elkaar verweven, met als centrale ambitie om zoveel mogelijk gesloten kringlopen te realiseren en een evenwicht te vinden tussen economische leefbaarheid, ecologie en menselijke behoeften.

Bedrijfsstructuur
Het bedrijf is ontstaan uit een samenwerkingsverband van zeven landbouwers/vennoten. Zij vormen samen de Gut Rheinau GmbH, een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid. Vier personen staan in voor de dagelijkse leiding, terwijl de andere vennoten ook actief meewerken op het bedrijf.

Er werken ongeveer 22 voltijdse equivalenten (VTE), waaronder ook mensen met een zorg- of ondersteuningsnood. Er zijn een twintigtal medewerkers en daarnaast verschillende studenten en stagiairs. De groenteteelt is de grootste activiteit op het vlak van tewerkstelling en omzet. Naast de landbouw zijn er onder meer een bakkerij, hoevewinkel en verschillende verwerkingsactiviteiten.

Een opvallend aspect is de manier waarop medewerkers betrokken worden bij de bedrijfsvoering. Ook werknemers die geen vennoot zijn, kunnen bepaalde verantwoordelijkheden opnemen. Het loonbeleid houdt rekening met verantwoordelijkheden, ervaring en in bepaalde gevallen ook persoonlijke omstandigheden. Er wordt bewust gezocht naar manieren om medewerkers inspraak en betrokkenheid te geven.

Fintan
Gut Rheinau maakt deel uit van het bredere Fintan-project, dat in 1998 werd opgericht. De geschiedenis gaat terug tot de voormalige psychiatrische universiteitskliniek van Rheinau, waar patiënten mee werkten op het landbouwbedrijf. Toen deze werking geleidelijk werd afgebouwd, zocht men naar een nieuwe invulling voor het domein.

In 1998 werd de Stiftung Fintan opgericht en kreeg ze, na een openbare aanbesteding, het beheer via een pachtconstructie. Het landbouwbedrijf werd omgeschakeld naar biologische en biologisch-dynamische landbouw. De stichting vormt vandaag het overkoepelende kader voor

een geheel van zelfstandige ondernemingen en initiatieven. Ze verhuurt of verpacht gebouwen en gronden aan de verschillende organisaties, maar grijpt niet rechtstreeks in op hun dagelijkse bedrijfsvoering.

Naast Gut Rheinau maken onder meer Sativa (biologisch zaadgoed), sociale en therapeutische ondernemingen, een kinderdagverblijf en verschillende verwerkingsbedrijven deel uit van dit netwerk. De gezamenlijke doelstelling is de sociaal-ecologische ontwikkeling van de regio.

Diversiteit
Van de 120 hectare is ongeveer 26 hectare specifiek voor biodiversiteit ingericht. Deze gebieden bestaan onder meer uit bloemen- en kruidenrijke graslanden, hagen en bomenrijen. Een deel van de percelen wordt in het najaar ook begraasd door de koeien. Daarnaast telt het bedrijf ongeveer 400 hoogstamfruitbomen en 60 notenbomen.

Melkvee
De melkveestapel bestaat voornamelijk uit Zwitserse rassen, waaronder Original Braunvieh en Simmentaler. Het gaat om ongeveer 60 à 70 melkkoeien. De melkproductie bedraagt gemiddeld 5.200 tot 6.200 liter per koe per jaar.

Het fokdoel is sterk afgestemd op de mogelijkheden van het eigen bedrijf en de beschikbare voedermiddelen. Men kiest bewust niet voor hoogproductieve Holstein-koeien, omdat de bedrijfsvoering normaal gesproken zonder krachtvoer gebeurt. Het rantsoen bestaat voornamelijk uit gras en andere voedermiddelen van het eigen bedrijf. Ook resten uit de groenteteelt worden aan de dieren gevoederd. Door de uitzonderlijke weersomstandigheden tijdens het bezoekjaar was er wel krachtvoer nodig en werd ook maïs aangekocht.

De kalveren blijven bij hun moeder: gedurende de eerste week exclusief bij hun eigen moeder en daarna in de kudde. Na enkele weken worden ze apart gehouden en worden de hoogproductieve koeien gemolken. De melkproductie varieert duidelijk naargelang de kwaliteit van het beschikbare voer.

Ook hier gebeurt de slacht op het bedrijf zelf. Ze laten de dieren geleidelijk aan wennen aan de pin die gebruikt wordt bij het doden. De medewerkster lichtte toe dat het voor hun persoonlijk heel belangrijk is dat ze het op die manier kunnen doen.

Groenten
De groenteteelt is de grootste bedrijfstak qua omzet en tewerkstelling. Het bedrijf teelt een grote diversiteit aan groenten en verkoopt deze onder meer via de eigen hoevewinkel.

Een belangrijke doelstelling is om de bedrijfsvoering zo te organiseren dat een gesloten kringloop ontstaat, zonder afhankelijkheid van externe meststoffen. Dat doel is nog niet volledig bereikt: momenteel wordt nog ongeveer 200 kg stikstof uit handelsmeststoffen aangekocht voor 12 hectare groenteteelt.

Bodemvruchtbaarheid krijgt veel aandacht. Het bedrijf werkt met een elfjarige vruchtwisseling en zet in op humusopbouw, compostering van stalmest, groenbemesters en een zorgvuldige bodembewerking.

Meer info: https://gutrheinau.ch/

FiBL: een gerenommeerd onderzoekstinstituut

Op enkele van de bezochte bedrijven werden we begeleid door onderzoekers van Fibl (Onderzoeksinstituut voor biologische landbouw). We gingen ook langs bij het hoofdkantoor van Fibl en genoten er van een heerlijke biologische lunch in het bedrijfsrestaurant.

Het FiBL (Onderzoeksinstituut voor biologische landbouw) is een onafhankelijke, non-profit onderzoeks- en kennisorganisatie en één van 's werelds meest toonaangevende instituten op het gebied van biologische landbouw. Het werd in 1973 in Zwitserland opgericht door een groep biologische boeren en wetenschappers, en heeft vandaag vestigingen in Zwitserland (Frick), Duitsland (2000), Oostenrijk (2004) en Frankrijk (2017), plus een vertegenwoordiging in Brussel via FiBL Europe. Het Zwitserse centrum telt alleen al meer dan 300 medewerkers.

De kern van het werk is praktijkgericht, interdisciplinair onderzoek — van bodembeheer en gewasteelt tot diervriendelijke veehouderij en voedselverwerking — samen met boeren en de voedselindustrie ontwikkeld. Daarnaast zet het FiBL zich sterk in voor kennisverspreiding via voorlichting, opleidingen en congressen. Op de website zijn talrijke praktijkgerichte brochures beschikbaar over tal van onderwerpen binnen de biologische landbouw en veehouderij.

Stressarm slachten op de boerderij

Het doden van de dieren op de boerderij, zoals op Silberdistel en Gut Rheinau gebeurd, is een opvallende Zwitserse ontwikkeling. Het gaat om de zogenaamde “Hof- und Weidetötung” – het verdoven en uitbloeden van runderen of varkens op de boerderij of zelfs op de weide, zonder transport van levende dieren. Na het verdoven en uitbloeden op de boerderij wordt het dode dier naar een slachthuis getransporteerd voor de verdere uitslachting.
FiBL-onderzoek naar deze methode (uitgevoerd met twee vergelijkbare groepen vleesvee, waarvan één groep in het slachthuis en één op de boerderij werd geslacht) wees uit dat dieren die op vertrouwde grond worden geslacht, kort vóór de verdoving aanzienlijk minder stress vertonen: geen transport, geen onbekende omgeving, geen menging met vreemde dieren. Het principe om landbouwhuisdieren "met de grootst mogelijke consideratie” te behandelen geldt trouwens niet alleen voor het moment van verdoving, maar voor de hele keten: het vangen en scheiden van de kudde, het laden, het transport, het lossen, de aanvoer naar de verdovingsinstallatie en het verdoven en uitbloeden zelf.

De wetgeving volgt die praktijk: onder strikte voorwaarden is het toegestaan om dieren buiten een slachthuis te doden, mits dit volgens de voorgeschreven methodes gebeurt en een erkende controleur aanwezig is. Voor consumenten betekent dit vlees met een korte keten en een aantoonbaar lage stress-historie; voor het dier betekent het dat de laatste dagen, uren en minuten onopgemerkt voorbijgaan in een vertrouwde omgeving. Uit onderzoek blijkt dat dit ook de vleeskwaliteit ten goede komt, vooral dan bij stressgevoelige dieren zoals varkens.

Meer info: www.fibl.org

Sativa: biologisch zaad uit Zwitserland

Sativa Rheinau AG produceert biologisch en biodynamisch gecertificeerd zaad van groenten, kruiden, bloemen en landbouwgewassen en werkt daarbij volgens uitdrukkelijk ethische en holistische principes.
Sativa heeft 4 kernactiviteiten:

- **Veredeling.** Het bedrijf ontwikkelt nieuwe rassen die zijn afgestemd op de specifieke behoeften van de biologische teelt: robuustheid, ziekteresistentie en geschiktheid voor teeltsystemen zonder kunstmest en chemische gewasbescherming. Sinds 2002 wordt de groenteveredeling geleidelijk geïntensiveerd.
- **Behoud van oude rassen.** In samenwerking met de Zwitserse stichting ProSpecieRara behoudt Sativa talloze traditionele groenterassen die anders verloren zouden gaan, en maakt ze opnieuw beschikbaar voor tuiniers en telers.
- **Vermeerdering.** Sativa werkt met circa 100 zaadvermeerderingsbedrijven in Zwitserland, Duitsland, Frankrijk en Italië. Voor de veredeling, het rasbehoud en de zaadproductie bewerkt het bedrijf zelf rond 10 hectare vollegrond en ongeveer 4.500 m² beschutte teeltvlakken; bio-bedrijven in verschillende regio's van Zwitserland stellen daar nog eens percelen tegenover.
- **Verwerking en handel.** Het grootste deel van het zaaigoed wordt gereinigd en opgewerkt in de twee eigen zaadreinigingsstations in Rheinau, waarna het via de webwinkel en het deelnemersnetwerk wordt verkocht in Zwitserland, Duitsland, Frankrijk, Italië en andere EU-landen. De mechanisatie, infrastructuur en automatisatie was op zijn zachtst gezegd indrukwekkend te noemen.

Meer info: www.sativa-rheinau.ch

Auteurs: Paul Verbeke (Bioforum), Carmen Landuyt (CCBT)
Foto's: Laura Golsteyn (CCBT)